

Αναδεικνύοντας την μέθοδο NDI (Παρεμβαίνουσα Μη Κατευθυντικότητα) μέσα από το βιβλίο του Michel Lobrot «Από την ηδονή στην τρέλα»

της Καλλιρρόης Ντινοπούλου*

Περίληψη

Η Παρεμβαίνουσα Μη Κατευθυντικότητα (NDI), του Michel Lobrot, είναι μια νέα φιλοσοφία ζωής, μια νέα θεωρία δομής του ψυχικού κόσμου, μια νέα παιδαγωγική Θεωρία Μάθησης, ανάπτυξης, ψυχοθεραπείας. Συνοψίζεται στο τρίπτυχο ακούω, προτείνω, συνοδεύω.

Κεντρικό άξονα του βιβλίου του με τίτλο «Από την ηδονή στην τρέλα» αποτελούν οι παρακάτω παραδοχές:

«Ο άνθρωπος διαμορφώνει ο ίδιος τον ψυχικό του κόσμο μέσα στο εκάστοτε περιβάλλον του. Δεν μπορεί να ενσωματώσει ό,τι του είναι ξένο. Απορρίπτει οτιδήποτε δεν του ανήκει, οτιδήποτε δεν έχει προγραμματίσει για τον εαυτό του. Αυτό αποτελεί την βάση της μη κατευθυντικότητας, δηλαδή της μη επιβολής...».

«Η παιδαγωγική δεν συνίσταται στο να παρουσιάζει, αλλά στο να διεισδύει! Αυτή η διείσδυση είναι συναισθηματική, βασίζεται στην ευχαρίστηση, προϋποθέτει ελευθερία του υποκειμένου και μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο όταν το αντικείμενο που διεισδύει είναι προσαρμοσμένο στο υποκείμενο που υποδέχεται τη διείσδυση».

«Ο ανθρώπινος ψυχισμός βασίζεται στο δίπολο ηδονής- πόνου, σε μια ασταθή ισορροπία μεταξύ αυτών των αντίρροπων δυνάμεων, αυτών των δομικών στοιχείων του που καθορίζουν την διαμόρφωση της προσωπικότητας και την πορεία ζωής κάθε ανθρώπου και της κοινωνίας γενικότερα».

Πρόκειται για νέα, ριζοσπαστική, ελπιδοφόρα θεωρία που προτάσσει το συγκινησιακό βίωμα και παροτρύνει σε μια πραγματικότητα που αξίζει να τη ζει κανείς ευχαριστιακά με πυξίδα τις αληθινές του επιθυμίες.

Είχα τη μεγάλη τύχη, από το 1993, να έχω για δάσκαλο το **Michel Lobrot**, ένα μεγάλο Δάσκαλο, με Δ κεφαλαίο, ζωής, παιδαγωγικής, ψυχοθεραπείας. Όσοι τον γνώρισαν προσωπικά, αναγνωρίζουν το μεγαλείο και το μέγεθος του, την αγάπη και το ενδιαφέρον του για τον άνθρωπο, τις αστείρευτες γνώσεις του και την καταπληκτική του μνήμη ακόμα και στην ηλικία των ενενήντα πέντε ετών.

Στην Παρεμβαίνουσα Μη Κατευθυντικότητα αρχικά εκπαιδύτηκα ως ψυχοθεραπεύτρια. Στη συνέχεια, ο Michel Lobrot, μου έκανε την τιμή να βρίσκομαι δίπλα του για δύο τετραετίες, στην εκπαίδευση ψυχοθεραπευτών στη μέθοδο **NDI**,

που ήταν για μένα μια ανεξάντλητη πηγή γνώσης, μαζί πάντα με την καταπληκτική, αγαπημένη του σύντροφο και συνεργάτιδα **Nicole Habrias Simone**. Παράλληλα, επέλεξα ως θέμα για τη διδακτορική μου διατριβή, τη μελέτη των αποτελεσμάτων της παιδαγωγικής εφαρμογής της μεθόδου NDI στο νηπιαγωγείο. Τα αποτελέσματα, σε ένα δείγμα 150 παιδιών, ήταν θεαματικά σε όλα τα επίπεδα, στο μαθησιακό, στο επίπεδο των σχέσεων και του κλίματος μέσα στη τάξη και κυρίως στο επίπεδο ευχαρίστησης των παιδιών.

Μεγάλο μέρος της θεωρίας του συγγραφέα, αλλά και οι βασικές έννοιες της μεθόδου NDI, παρουσιάζονται στο βιβλίο αυτό, με τίτλο **«Από την ηδονή στην τρέλα»**, αλλά και στο προηγούμενο, με τίτλο **«Ζώντας μαζί»**. Τα δύο αυτά βιβλία έχουν εκδοθεί από τις ποιοτικές εκδόσεις **«Αρμός»**.

Η Παρεμβαίνουσα Μη Κατευθυντικότητα είναι μια φιλοσοφία ζωής των ανθρώπων και των σχέσεων μεταξύ τους, μια ψυχοπαιδαγωγική θεωρία που βασίζεται στη σημασία της επιθυμίας και των συγκινησιακών εμπειριών του εαυτού και των άλλων και στις αξίες του αλληλοσεβασμού, της ισότητας, της αποδοχής και της ελευθερίας των προσώπων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, προσωπικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων την οποία μπορούμε να εφαρμόσουμε μέσα στην κοινωνία, σε όλους τους τομείς της ζωής στην καθημερινότητά μας. Γενικότερα, είναι μια θεωρία κατανόησης των ανθρώπινων λειτουργιών σε ψυχολογικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Παράλληλα, η NDI είναι μια πρακτική μεθοδολογία, πολύ συγκεκριμένη, για την εκπαίδευση, την εμπύχωση και τη θεραπεία, η οποία επικεντρώνεται σε προτάσεις δράσεων που κάνει ο εμπυχωτής- παιδαγωγός ή ψυχοθεραπευτής με αφορμή τις επιθυμίες των προσώπων οι οποίες αναδύονται μέσω συγκεκριμένων τεχνικών και σε συνεργασία μαζί τους. Οι προτάσεις αυτές, επιτρέπουν στα πρόσωπα να ζήσουν εμπειρίες και να εξελιχθούν σε όλους τους τομείς, μέσα σε ένα κλίμα επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης, με την απουσία οποιασδήποτε επιβολής ή καταναγκασμού. Θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τη μέθοδο NDI σε τρεις λέξεις **ακούω, προτείνω, συνοδεύω**.

Η NDI, ως νέα θεωρία μάθησης, αποτελεί εδώ και μία διετία, αντικείμενο του ετήσιου Προγράμματος εξειδίκευσης εκπαιδευτικών με τίτλο **«Αποτελεσματική εκπαιδευτική πράξη και Συμβουλευτική διαχείρισης κρίσεων στη σχολική κοινότητα»** του ΚΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ Παν/μίου Θεσσαλίας, που διεξάγεται στην Αθήνα.

Ήδη από τη δεκαετία του '70 ο Michel Lobrot είχε τονίσει τη σημασία της **“επικέντρωσης στην επιθυμία”**- έτσι αποκαλεί τη θεωρία του- στην παιδαγωγική πράξη κι όχι μόνο. Όμως, στο ελληνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης, η σημασία της επιθυμίας των παιδιών, εντάχθηκε στη μαθησιακή διαδικασία μόλις το 2009, με την σύντομη πιλοτική εφαρμογή του ΜΠΕ (Μείζον Πρόγραμμα

Επιμόρφωση) στα σχολεία. Με το ίδιο σκεπτικό, πιστεύω ακράδαντα ότι η θεωρία αυτή μπορεί να είναι επίκαιρη πολλά χρόνια μετά.

Διαβάζοντας τον προκλητικό αυτό τίτλο του βιβλίου «Από την ηδονή στην τρέλα», θα μπορούσε κανείς να περιπλανηθεί νοερά σε ένα ταξίδι ηδονής, μιας τέτοιας έντασης, που να οδηγεί μέχρι την τρέλα!! Ή θα μπορούσε, παρερμηνεύοντάς τον, να παραπλανηθεί θεωρώντας ότι η ηδονή, οι επιθυμίες και γενικά το ερωτικό βίωμα της ζωής, είναι εξαιρετικά επικίνδυνα, γιατί μας οδηγούν στην τρέλα! Θα γελαστεί όμως, γιατί βεβαίως δεν πρόκειται για κάτι τέτοιο, αλλά για μια **πρόταση- παρότρυνση για ένα ταξίδι ζωής, σε μια πραγματικότητα που αξίζει να τη ζει κανείς ηδονικά.**

«Η ηδονή (plaisir) είναι μια δύναμη μέσα μας που διασφαλίζει την ύπαρξή μας» λέει χαρακτηριστικά ο Lobrot, στο βιβλίο του. Φυσικά, δεν προτίθεται να σας αποκαλύψει το περιεχόμενο του βιβλίου κάνοντας την περίληψή του. Θα κάνω όμως κάποιες αποκαλυπτικές νύξεις του περιεχομένου του, που θα δώσουν αφορμή για ανάγνωση και τροφή για σκέψη. Επίσης, θα αποκαλύψω σε ποια ουσιαστικά ερωτήματα απαντά, ώστε να σας παρακινήσω να το διαβάσετε, γιατί αξίζει να το διαβάσει κάθε σκεπτόμενο άτομο, καθώς επίσης και παιδαγωγοί, κοινωνιολόγοι και επαγγελματίες της ψυχικής υγείας.

Η εγκυρότητα της παραπάνω θεωρίας, επιβεβαιώθηκε και επικυρώθηκε μέσα από μία πρωτοποριακή και πρωτότυπη βιοματική έρευνα, μιας διεθνούς ομάδας μελέτης επτά ατόμων, μέλος της οποίας και η συντάκτρια της βιβλιοπαρουσίασης αυτής, που διήρκησε πέντε χρόνια μέχρι τον Ιανουάριο του 2019. Μία έρευνα, που βασίζεται στο θαρραλέο μοίρασμα και στην από κοινού ανάλυση των προσωπικών βιωμάτων του κάθε μέλους της ομάδας. Είχε ως θέμα τη μελέτη του ψυχικού μας κόσμου και των συνθηκών διευκόλυνσης της μάθησης και της ανάπτυξης σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα σε ότι αφορά στην παιδική ηλικία και στο οικογενειακό περιβάλλον. Μαέστρος και ενορχηστρωτής της, ήταν πάντα ο Michel Lobrot.

Πρόκειται για μια κληρονομιά που μας άφησε ο αγαπημένος μας δάσκαλος, που έφυγε από τη ζωή το Μάρτιο του 2019. Πρόκειται για μία θεωρία ριζοσπαστική, προκλητική, καινοτόμα, που οδηγεί στη βαθιά κατανόηση του ανθρώπου, της λειτουργίας και δομής του ψυχικού του κόσμου σε σχέση με το περιβάλλον του. Είναι μια νέα κατανόηση της μάθησης, της εξέλιξης και της συμπεριφοράς του ανθρώπου και κατ' επέκταση των κοινωνικών ομάδων. **Αφορά σε ένα νέο ερμηνευτικό πλαίσιο της δομής του ανθρώπινου ψυχισμού,** που επικυρώνεται, και με έναν εντυπωσιακό αριθμό ερευνών καθώς και με μία πλούσια και ενημερωμένη βιβλιογραφία από όλα τα επιστημονικά πεδία.

Στις πρώτες σελίδες του βιβλίου του, ο Michel Lobrot, αναφέρεται στο **τι είναι στην ουσία της η ηδονή** και η κάθε είδους ευχαρίστηση ή απόλαυση, τι προσφέρει αυτή στο υποκείμενο που τη βιώνει, πώς εγκαθίσταται σε έναν από τους τομείς του ψυχισμού και στον τρόπο με τον οποίο αυτός δομείται.

Κατά το Lobrot λοιπόν, υπάρχουν τέσσερις τομείς αξιών του ψυχισμού που καταλήγουν σε πράξεις: Ο **κινησιακός**, ο **συμβιωτικός-σεξουαλικός**, ο **νοητικός-οργανωτικός** και ο **κοινωνικός-επικοινωνιακός**, αυτός της **Αγάπης**.

Οι δύο πρώτοι, αποτελούν το **πρωτογενές επίπεδο** (το **σωματικό**) που ενέχει λειτουργίες πολύ πιο σωματικές, παρότι αναγνωρίζει ότι είναι ψυχολογικής φύσης, όπως για παράδειγμα η ικανότητα μετακίνησης στον χώρο, η ικανότητα επαφής με υλικά αντικείμενα και η ανθρώπινη σωματική επαφή. Πρόκειται για λειτουργίες που επικεντρώνονται στο εδώ και τώρα.

Οι δύο τελευταίοι τομείς, αποτελούν το **δευτερογενές επίπεδο** (**αυτό των ιδεών**), που θα μπορούσε επίσης να χαρακτηριστεί κοινωνιο-γνωστικό. Αφορά το σκέπτεσθαι, την επεξεργασία ιδεών και σχεδίων, τη δημιουργία αναπαραστάσεων, εννοιών, γνωμών, κρίσεων και απόψεων που μας επιτρέπουν να απομακρυνθούμε από την άμεση πραγματικότητα, να ανεξαρτητοποιηθούμε από τον χώρο και τον χρόνο, ν' αγγίξουμε το καθολικό. Εδώ κυριαρχεί η συμβολική σκέψη σε συνδυασμό με τον λόγο. Οι δράσεις αυτές, είναι σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητες από τον παρόντα χρόνο, έστω και αν τις πραγματοποιούμε στο παρόν και μπορούν να εκτείνονται μακριά, στο παρελθόν ή στο μέλλον.

Παράλληλα, ο πρώτος και ο τρίτος τομέας αφορούν σε αξίες και δράσεις επικεντρωμένες στα αντικείμενα, στη φύση, στην ύλη, στο χώρο, (οι λεγόμενες **ΤΕΧΝΙΚΕΣ**), ενώ ο δεύτερος και ο τέταρτος αφορούν σε αξίες και δράσεις, επικεντρωμένες στα ανθρώπινα όντα και στον ψυχισμό, (οι λεγόμενες **ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ**).

Οι δράσεις αυτές προκαλούν ψυχολογικές καταστάσεις θετικές ή αρνητικές. Αυτές οι οποίες διαθέτουν τη μεγαλύτερη ένταση έχουν την τάση να διαχέονται στο σύνολο του ψυχισμού, να ακτινοβολούν στις άλλες και να τις υπερκαλύπτουν. **Ο μηχανισμός της ακτινοβολίας**, όπως τον αποκαλεί ο Lobrot, ευθύνεται ούτως ώστε οι αρνητικές καταστάσεις που βιώνει ένα όν, άνθρωπος ή ζώο, να εξουδετερώνονται από τις καταστάσεις ευφορίας, οι οποίες συνυπάρχουν την ίδια στιγμή, όταν φυσικά είναι από ένα επίπεδο έντασης και πάνω. Αν όχι, το φαινόμενο μπορεί και να αντιστραφεί και η κατάσταση δυσφορίας, πόνου ή οδύνης να εξουδετερώσει την ταυτόχρονη κατάσταση ευχαρίστησης. Σε γενικές γραμμές, οι ψυχολογικές καταστάσεις επηρεάζουν η μία τη άλλη. Ενεργούν προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση, τείνουν να επιβάλλονται στο σύνολο του ψυχισμού και να τον ενοποιούν προς όφελός τους. **Ο ψυχισμός δηλαδή δεν είναι ποτέ κατακερματισμένος**, ακόμη και όταν είναι διχασμένος. Ανασυντάσσεται διαρκώς με βάση τις νέες καταστάσεις.

Αν επικρατήσουν στον ψυχισμό μας οι δυνάμεις της ηδονής, τότε διαμορφώνονται οι δημιουργικές, εφευρετικές προσωπικότητες με ανοιχτότητα στη μάθηση και στην ανάπτυξη. Αν όμως συμβεί το αντίθετο, τότε έχουμε τις κυριαρχικές

προσωπικότητες, με πρόσημο στην υπερπροστασία, στην υποταγή, ή ακόμη και στις ακραίες μορφές συμπεριφοράς οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην καταστροφή ή ακόμη και στην τρέλα. Έτσι λοιπόν, ο ανθρώπινος ψυχισμός βασίζεται στο δίπολο ηδονής- πόνου, σε μια ασταθή ισορροπία μεταξύ των δύο αυτών αντίρροπων δυνάμεων, των δύο αυτών δομικών στοιχείων του, τα οποία καθορίζουν την διαμόρφωση της προσωπικότητας και την πορεία ζωής του κάθε ανθρώπου και της κοινωνίας γενικότερα.

Αυτά τα δυο συστήματα δυνάμεων, βρίσκονται διαρκώς σε αντιπαράθεση και η κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε, είναι το αποτέλεσμα της σύγκρουσής τους. Αυτή ακριβώς τη σύγκρουση βιώνουμε στην παιδική μας ηλικία και αυτή μας διαπλάθει. *Κάνουμε δηλαδή διαρκώς επιλογές στο εσωτερικό αυτών των αντιθέσεων, μεταξύ ηδονής και ασφάλειας (αποφυγής του πόνου), οι οποίες παράγουν τις δράσεις και τις αξίες μας.* Οι αξίες και οι δράσεις υπέρ της ηδονής είναι οι αξίες που ωθούν τους ανθρώπους προς τα εμπρός. Αυτές αποτελούν παράγοντες άνθισης και προόδου και τοποθετούν τον άνθρωπο σε πλαίσιο κίνησης και ανάπτυξης. Οι αξίες και οι δράσεις υπέρ της ασφάλειας, δηλαδή υπέρ της αποφυγής του πόνου, επιτρέπουν στους ανθρώπους να περισώσουν, να διαφυλάξουν την κοσμική- υλική πραγματικότητά τους, η οποία συνιστά προϋπόθεση για την εξέλιξή τους.

Στο προηγούμενο βιβλίο του με τίτλο “Ζώντας Μαζί”, ο συγγραφέας εξηγεί ότι *«ο άνθρωπος διαμορφώνει ο ίδιος τον ψυχικό του κόσμο μέσα στο εκάστοτε περιβάλλον του». "Ο άνθρωπος δεν μπορεί να ενσωματώσει ό,τι του είναι ξένο. Απορρίπτει οτιδήποτε δεν του ανήκει, οτιδήποτε δεν έχει προγραμματίσει για τον εαυτό του. Αυτό αποτελεί την βάση της μη κατευθυντικότητας, δηλαδή της μη επιβολής..."* Αναφέρει επίσης χαρακτηριστικά ότι: *«ο ψυχισμός είναι σαν ένα αντικείμενο με βαθουλώματα και εξογκώματα, το οποίο αναζητεί και προσλαμβάνει, από τον εξωτερικό κόσμο, στοιχεία που εφαρμόζουν ακριβώς πάνω του».* Δηλαδή ο ψυχισμός αποτελείται από επιθυμίες, οι οποίες τείνουν να ικανοποιηθούν από την πραγματικότητα και έτσι να συνδεθεί το ψυχικό με το πραγματικό, το εσωτερικό με το εξωτερικό, ο άνθρωπος με το περιβάλλον του. Η επιθυμία, τονίζει, είναι κάτι που μας εξελίσσει, που μας αναδεικνύει ως πρόσωπα και προϋποθέτει τη σχέση.

Οι **προάγγελοι** των επιθυμιών, νεοεισαχθείς όρος από τον Michel Lobrot, είναι συγκινήσεις, συναισθήματα, αναμνήσεις, ιδέες, στάσεις, σχέδια, που μας προΐδεάζουν και υποστηρίζουν τις πράξεις στις οποίες προβαίνουμε κατά τη διάρκεια της ζωής μας.

Επιλέγω στη συνέχεια να μοιραστώ μαζί σας κάποια αποσπάσματα του βιβλίου που **«αντηχούν»** σε μένα, όπως λέει ο Michel Lobrot, δηλαδή μου κάνουν νόημα, στα οποία αναφέρονται και αναλύονται θεωρητικές έννοιες.

Καταρχάς θα αναφερθώ στην επιθυμία η οποία αποτελεί κεντρικό πυλώνα της θεωρίας του M. Lobrot. **«Η επιθυμία, τονίζει, δεν μπορεί ποτέ να καταργηθεί. Είναι συμπαγής, διατηρείται για πάντα. Η επιθυμία δεν απωθείται, απωθείται η πράξη. Η επιθυμία αν δεν ικανοποιηθεί γίνεται εμμονή ή εξάρτηση. Όταν εμποδίζουμε την πραγματική επιθυμία τότε γίνεται ψύχωση, δηλαδή τη ζει το άτομο μέσα από παραισθήσεις».**

Αναφερόμενος στην ευχαρίστηση επισημαίνει ότι «η ευχαρίστηση, συνδέεται με την ανάπτυξη και προκύπτει από αντικείμενα και δραστηριότητες που διαθέτουν ισχυρό “κινητικό φορτίο”. Στόχος της, είναι η κίνηση και όχι το αποτέλεσμα της κίνησης». Εμφανής εδώ είναι η σύνδεση της με τη μάθηση η οποία είναι εξ ορισμού το αποτέλεσμα της αλλαγής, της κίνησης, της μετατόπισης και γίνεται με ενεργητικό τρόπο από το ίδιο το υποκείμενο.

«Επιπρόσθετα, η δράση μας ως προς τους άλλους, αν και εφόσον στηρίζεται στην ευχαρίστηση, μπορεί πραγματικά να τους αγγίξει σε βάθος! Αυτό σημαίνει δηλαδή, ότι όταν μία πράξη μας δίνει έντονη και ουσιαστική ευχαρίστηση, αυτό αντηχεί στους άλλους, οικοδομεί μέσα τους μια ψυχολογική κατάσταση παρόμοια με τη δική μας, τους επηρεάζει σε βάθος, τους κάνει κοινωνούς της δικής μας ευχαρίστησης και αυτό πραγματοποιείται ανεπιτήδευτα». Ο εξωτερικός κόσμος αντηχεί μέσα μας σε καθαρά συναισθηματικό επίπεδο. Πρόκειται, κατά τον Lobrot, **για το μηχανισμό της αντήχησης ο οποίος μπορεί να πάρει τρεις μορφές. Οι μορφές αυτές προσδιορίζουν και τις διάφορες μορφές της Μη Κατευθυντικότητας**, τις οποίες ο συγγραφέας αναλύει στη συνέχεια στο βιβλίο του.

Τονίζει στη συνέχεια ότι: «Δεν υπάρχει μεγαλύτερη υποτίμηση, από το να ενεργούμε για κάποιον, υποκινούμενοι από οίκτο ή από φόβο. Η εκτίμηση για τον άλλον, η αγάπη που τρέφουμε για αυτόν, η επιθυμία για σχέση, είναι απείρως πιο θετικές» και εκεί ακριβώς βρίσκεται το αληθινό νόημα. Άλλωστε «ο άνθρωπος ανακαλύπτει τη δημιουργική δύναμή του, όταν συγχρωτίζεται με τη δουλειά του, όταν συγχρωτίζεται με τον εαυτό του. Τότε αγγίζει το αποκορύφωμα της ευχαρίστησης».

Συνεχίζει λέγοντας: **«Η ευχαρίστηση, μπορεί να μεταβάλλει τον ψυχισμό, όχι τόσο λόγω του αντικειμένου της, αλλά λόγω της κατάστασης μέσα στην οποία θέτει το υποκείμενο»** και ότι **«οι εξαρτήσεις, δεν προκύπτουν από τη φύση της ευχαρίστησης, αλλά από τη φύση των αντικειμένων».** Η ευχαρίστηση δηλαδή αυτή καθεαυτή, δεν μπορεί ποτέ να δημιουργήσει εξαρτήσεις και παθογένεια. «Είναι εύκολο επομένως να χειριστούμε έναν άνθρωπο, αρκεί να γνωρίζουμε τις προτιμήσεις του και να του παρουσιάσουμε αντικείμενα που του αρέσουν, ταυτόχρονα με κάτι άλλο, κρυμμένο. Αν τα σκουλήκια δεν άρεσαν στα ψάρια, δεν θα ήταν δυνατό να ψαρέψουμε ψάρια», αναφέρει χαρακτηριστικά.

Τι είναι όμως αυτό που δημιουργεί το πάθος κατά τον Lobrot; **«Το πάθος ενεργοποιείται όταν η κανονική πηγή ευχαρίστησης ενισχύεται, στηρίζεται,**

επεκτείνεται, παρατείνεται από άλλα στοιχεία, διαφορετικά από αυτά που προκαλούν κανονικά την ευχαρίστηση. Το πάθος, τονίζει, δεν είναι τόσο θέμα χρόνου ή διάρκειας, αλλά θέμα έντασης».

Ποιος είναι αλήθεια, ο αντίκτυπος της «ερωτικής- αγαπητικής εμπειρίας» στη συμπεριφορά εκείνου που τη ζει; Ο συγγραφέας απαντά με ένα υπέροχο κείμενο για τη λειτουργία της αγάπης! «Το θέμα, λέει, δεν είναι τόσο να αγαπηθεί κάποιος, αλλά να μπορέσει να αγαπήσει ο ίδιος! Η εν λόγω επίδραση ασκείται από το υποκείμενο που αγαπά, στο αντικείμενο που αγαπιέται. Το υποκείμενο που αγαπά, δεν αρκείται στο να εκφράζει αγάπη. Δείχνει την ευτυχία που νιώθει από αυτόν το δεσμό και ταυτόχρονα, αναδεικνύει την αξία αυτού του δεσμού». Έτσι επιδρά στο σύστημα αξιών του άλλου μέσω του μηχανισμού της αντήρησης, δηλαδή προκαλεί στον άλλον μια εμπειρία μέσω παρένθετου προσώπου. Αποκαλύπτεται έτσι η δύναμη, η σημασία και η αξία της αγάπης για το ίδιο το άτομο που αγαπά

Ο συγγραφέας εισάγει επίσης την **αρχή της σύγκλισης** και παρουσιάζει μία σειρά ερευνών, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, που αφορούν στη δημιουργικότητα. Εξηγεί εκτενώς τη λειτουργία της, τις σχέσεις σχολείου- οικογένειας, τους παράγοντες σχολικής επιτυχίας και τις παραμέτρους του τρόπου ζωής των παιδιών που την ευνοούν. Σε όλα αυτά, προτάσσει τη σημασία του συναισθηματικού παράγοντα.

Μήπως τελικά, υπονομεύουμε άθελα μας την ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών μας; Ευθύνονται, και αν ναι, με ποιο τρόπο, οι επιρροές του οικογενειακού περιβάλλοντος; «Από τη μια, υποστηρίζει ο συγγραφέας, είμαστε πολύ απασχολημένοι και τα παιδιά αισθάνονται εγκαταλελειμμένα. Έτσι δε μπορούν να λάβουν χώρα οι αλληλεπιδράσεις εκείνες, τόσο σωματικές όσο και ανθρώπινες, που θα ήταν απαραίτητες για την ανάπτυξή τους. Από την άλλη, έχουμε κοινωνικές φιλοδοξίες που απαιτούν μεγάλη αφοσίωση στις σπουδές, στα πτυχία και στην επιτυχία. Επομένως το σώμα οφείλει να θυσιαστεί». **«Τα παιδιά, προσθέτει, έχουν ανάγκη αναγνώρισης, βοήθειας και ανάδειξης της αξίας τους ώστε να μεγαλώσουν με υγιή τρόπο και να γίνουν ισορροπημένα».**

Επιβεβαιώνεται δηλαδή ότι «η ανθρώπινη πραγματικότητα δεν μπορεί παρά να είναι κοινωνική. Πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον δύο για να είναι άνθρωποι». Αυτό σημαίνει ότι είναι σημαντικό για τον καθένα μας, το καθρέφτισμα του άλλου. Για να μπορούμε να υπάρχουμε, για την δημιουργία της δικής μας ταυτότητας, έχουμε ανάγκη τους άλλους!

Χαρακτηριστικά επισημαίνει, πως οι προϋποθέσεις που ενισχύουν τη δημιουργικότητα του ατόμου, η οποία συνάδει με την άνθιση της προσωπικότητάς του, αφορούν ένα περιβάλλον εκρηκτικό, πλούσιο, ανοιχτό, εύκαμπτο και ευέλικτο. Ένα περιβάλλον με γονείς που δεν εντοπίζουν κυρίως τα κατακριτέα χαρακτηριστικά στα παιδιά τους, που δεν πιέζουν με τον αυταρχισμό τους, που δεν έχουν απαιτήσεις οι οποίες βλάπτουν την ανάπτυξη τους, σε πρωτογενές επίπεδο, που δεν έχουν μία

αγχώδη άποψη για τη ζωή, που δεν ασκούν αρνητική κριτική στον εαυτό τους, αλλά που προσφέρουν κυρίως ελευθερία, αναγνώριση (σημαντικό στοιχείο για τη στήριξη τους και την ενίσχυση της ευχαρίστησης) και που δείχνουν στα παιδιά τους εμπιστοσύνη!

«Η ελευθερία, υπογραμμίζει ο Lobrot, είναι μια μορφή κενή αν δεν την γεμίσουμε με κάτι. Το να είσαι ελεύθερος σημαίνει ότι είσαι διαθέσιμος για πράγματα. Η ελευθερία δεν αφορά τη φυγή, η οποία δεν επιτρέπει καμία συνάντηση, αλλά αντίθετα τίθεται στην υπηρεσία συναντήσεων ηθελημένων, επιλεγμένων και αποδεκτών».

Αναφερόμενος στο σχολείο, τονίζει ότι «αυτό χρησιμοποιεί συνήθως τον καταναγκασμό, σε όλες τις μορφές του, ώστε να προωθήσει την απόκτηση γνώσεων. Γι' αυτό και έχει το αντίστροφο αποτέλεσμα, δηλαδή την απόρριψη της γνώσης, της μελέτης, της έρευνας και της δημιουργικότητας. **Η κατευθυντικότητα και ο καταναγκασμός στο σχολείο δεν είναι τίποτα άλλο παρά απόρριψη και υποτίμηση των παιδιών.** Το υποκείμενο που υφίσταται έντονη πίεση προς την κατεύθυνση της απόκτησης γνώσεων, χωρίς προσωπικό ενδιαφέρον για αυτές, ή υποτάσσεται και μαθαίνει πράγματα παροδικά και επιφανειακά, τα οποία επικυρώνει με εξετάσεις, που του ενισχύουν το αίσθημα της επιτυχίας ή πάλι αρνείται ξεκάθαρα αυτή την υποχρέωση και γίνεται το λεγόμενο “στουρνάρι”, γεγονός που το καθιστά ανάπηρο σε όλη την ενήλικη ζωή του».

Συμπληρώνει επίσης ότι «η βία και το bullying παρουσιάζονται ως σύμπτωμα όταν δεν ακούμε τις επιθυμίες των παιδιών. Η τιμωρία απλώς αυξάνει τη βία. Υπάρχουν δύο τρόποι να συνεργάζονται μαζί μας και να μας σέβονται τα παιδιά. Ο πρώτος είναι με την επιβολή που μπορεί να δουλέψει ή να μη δουλέψει και ο δεύτερος είναι με τη σχέση που δουλεύει πάντα».

Στη συνέχεια ο συγγραφέας παραθέτει κάποιες ακόμη παιδαγωγικές λειτουργίες, όπως τη μελέτη της **λειτουργίας της μάθησης**. Αναφερόμενος αναλυτικά στη **θεωρία των επιρροών** εκφέρει την άποψη ότι: «*Το πέρασμα από την πραγματικότητα, στη γνώση αυτής της πραγματικότητας, δεν είναι ένα απλό ζήτημα! Μια πραγματικότητα αφομοιώνεται από το υποκείμενο το οποίο τη συναντά, υπό όρους, και είναι αυτή η ίδια που συντελεί στη διαμόρφωση ή στην παραμόρφωσή του.*» **«Η παιδαγωγική, δεν συνίσταται στο να παρουσιάζει, αλλά στο να διεισδύει! Αυτή η διεισδυση είναι συναισθηματική, βασίζεται στην ευχαρίστηση, προϋποθέτει την ελευθερία του υποκειμένου και μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο όταν το αντικείμενο που διεισδύει είναι προσαρμοσμένο στο υποκείμενο που υποδέχεται τη διεισδυση.** Επομένως, είναι αναγκαίο να έχει συνείδηση του αντικειμένου αυτού, είτε το ίδιο το υποκείμενο, είτε ο περίγυρός του. Αν και, μόνο εμπλεκόμενο, το άτομο ανακαλύπτει την αξία αυτού στο οποίο εμπλέκεται, όποιες επικρίσεις κι αν εκφράζει προηγουμένως». Η ιδιαίτερη αυτή ματιά υπόσχεται πολλά και έχει απίστευτες προεκτάσεις στο παιδαγωγικό γίγνεσθαι!

Ποια λύση προτείνει ο συγγραφέας γενικά, όταν το άτομο βιώνει δύσκολες καταστάσεις στο περιβάλλον του; «Οφείλει, μας λέει, να επινοήσει ακραίες λύσεις, “τελικές”, οι οποίες δεν θα είναι κοινότοπες, αλλά δημιουργικές, ευφορικές και συναρπαστικές δραστηριότητες!» Αυτό θα μπορούσε να είναι πρόταση ζωής, πρόταση παιδαγωγικής ή ψυχοθεραπευτικής πρακτικής. Συνάδει με τη σκέψη της Φωτεινής Τσαλίκουλου ότι δηλαδή: «Η δημιουργία μας μεταμορφώνει από αντικείμενα μιας οδύνης, σε υποκείμενα ικανά να χειριστούν μία οδύνη». Σημαίνει απλά, ότι δεν αφήνουμε τις δυσκολίες και τον πόνο να κυριαρχήσουν στον ψυχισμό μας, αλλά τα θεωρούμε πρόκληση και έναυσμα για υπερβάσεις, που θα μας εξελίξουν και θα μας αναδείξουν ως πρόσωπα, θα μας παρέχουν δυνατότητες για ουσιαστικές συναντήσεις και συναισθηματική εμπλοκή με τους άλλους, καθώς και δυνατότητες ευχαρίστησης που θα ακτινοβολούν θετικά στον ψυχισμό μας.

Στα επόμενα κεφάλαια, ο συγγραφέας προσεγγίζει το φαύλο κύκλο της λειτουργίας των κυριαρχικών και αυταρχικών ατόμων και περιγράφει τους διαφορετικούς τύπους οικογένειας απ’ τους οποίους προέρχονται. Υπάρχει μια ολόκληρη ενότητα που αναλύει και ερμηνεύει ως ψυχολογικά φαινόμενα, με εντυπωσιακό τρόπο, τη Γαλλική Επανάσταση, τον φασισμό, τον ναζισμό, τον σταλινισμό, τον μπολσεβικισμό κ.α.

Στο σημείο αυτό θα σας μεταφέρω μια εντυπωσιακή ερμηνεία του συγγραφέα παρμένη από την ανάλυση του φαύλου κύκλου της κυριαρχικής προσωπικότητας: *«Ο οποιοσδήποτε καταναγκασμός- καταστολή, (εναντίωση του περιβάλλοντος στη πρόσβαση κάποιου σε δράσεις ευχαρίστησης), ή η όποια απαγόρευση της ικανοποίησης της επιθυμίας ενός ατόμου, δημιουργεί στον ψυχισμό του, ένα σκοτεινό κομμάτι, ένα κενό. Δεν υπάρχει το φως που ακτινοβολούν οι εμπειρίες ευχαρίστησης! Έτσι αυτό το κενό γεμίζει με φαντάσματα, τρομακτικές εικόνες, φόβους. Προκειμένου λοιπόν το άτομο να ελέγξει και να εξοντώσει όλα αυτά τα τέρατα, υιοθετεί μια επιθετικότητα και γίνεται κυριαρχικό. Η επιθετικότητα αυτή, είναι και η αιτία των πολέμων και των καταστροφικών κοινωνικών συστημάτων και ιστορικών φαινομένων. Επομένως, οι επιρροές που ενθαρρύνουν τις καταναγκαστικές συμπεριφορές δεν είναι πρωτίστως οι δυστυχίες και τα ψυχικά τραύματα της ύπαρξης, αλλά τα εμπόδια της ευχαρίστησης, που προέρχονται από τον ίδιο τον άνθρωπο ή από το περιβάλλον του».*

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου, ο Michel Lobrot ερμηνεύει, πιο εμπειριστατωμένα, την ψυχική ασθένεια, βασιζόμενος στη λειτουργία του ψυχισμού, που αποτελεί και τον πυρήνα του έργου του. Εδώ, ορίζει την τρέλα με έναν ιδιαίτερα πρωτοποριακό τρόπο, είτε ως αποτέλεσμα της ανισορροπίας, της υστέρησης ή της διαταραχής που εδρεύει στο πρωτογενές επίπεδο και αφορά στη σωματική πλευρά του ατόμου, είτε, όταν πρόκειται για τις ακραίες μορφές της, ως αποτέλεσμα έντονης σύγκρουσης των δύο επιπέδων του ψυχισμού, αφιερώνοντας εκεί μια πλήρη ενότητα με τίτλο “οι ρίζες της τρέλας”.

Έχει παρατηρηθεί επανειλημμένα, ότι η αναλογία δημιουργικών προσωπικοτήτων όπως καλλιτεχνών, ζωγράφων, επιστημόνων, οι οποίοι υπέφεραν από ψυχική

ασθένεια, είναι πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη αναλογία του γενικού πληθυσμού. Στο σημείο αυτό μπορεί να αναρωτηθεί κανείς αν υπάρχει πραγματική σχέση αιτιότητας. Ο συγγραφέας, αφού μελέτησε σε βάθος έξι περιπτώσεις ψυχικά ασθενών που είχαν μια ιδιαίτερα δημιουργική προσωπικότητα, καταλήγει στο ότι « οι εμπειρίες πόνου δυσκολεύουν τη διαδικασία της μάθησης. Για να μάθεις ή για να γίνεις το οτιδήποτε πρέπει να προσπαθήσεις. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι προϋποθέτει πόνο, δε σημαίνει απαραίτητα ότι υποφέρεις. Φυσικά υπάρχουν μεγάλοι δημιουργοί που υποφέρουν πραγματικά ως πρόσωπα. Αυτό όμως συμβαίνει λόγω του πόνου, που προέρχεται από τα προβλήματά τους, δεν πονάνε λόγω του ότι είναι δημιουργοί. Δεν υποφέρουν λόγω της δημιουργίας τους... η κουλτούρα από μόνη της δεν είναι παράγοντας ψυχικής διαταραχής, το αντίθετο μάλιστα!».

Στη συνέχεια, κάνει μια εκτενή ανάλυση των παραισθήσεων και του παραληρήματος και τέλος μιλάει για την ακραία μορφή τρέλας, την παράνοια, υποστηρίζοντας ότι: **«Η ψυχική ασθένεια δεν είναι “εγγενής” ή “γενετική”, αλλά είναι συνδεδεμένη με τη βασική προσωπικότητα του υποκειμένου η οποία διαμορφώθηκε στην πρώτη παιδική ηλικία».**

Μια νέα θεωρία λοιπόν ανατέλλει, μια θεωρία καινοτόμα και πολλά υποσχόμενη! Μια θεωρία που έχει να προτείνει μια άλλη οπτική της δομής του ανθρώπινου ψυχισμού, ένα άλλο βλέμμα στην παιδαγωγική πράξη, ένα βήμα πιο πέρα στην πρόληψη της ψυχικής υγείας και στην αποτελεσματική κλινική ψυχοθεραπευτική πρακτική.

Τα ιστορικά κοινωνιολογικά φαινόμενα αποκτούν επίσης μια άλλη διάσταση και προτείνεται μιας άλλης μορφής κατανόηση του ανθρώπου και κατ' επέκταση του κόσμου.

Συμπερασματικά λοιπόν, «θεμελιώδες καθήκον της ανθρωπότητας, σύμφωνα με τον Michel Lobrot, είναι η προώθηση της βούλησής της για ανάπτυξη και ευχαρίστηση». *«Η ευχαρίστηση, αναφέρει, αποτελεί το ζητούμενο ως αδιαφιλονίκητος στόχος, ακόμη κι όταν είναι απρόσιτη».* Ο συγγραφέας δεν αναφέρεται σε στιγμές ευχαρίστησης, αλλά σε μια παγιωμένη κατάσταση διαρκούς ευχαρίστησης, μια εσωτερική κατάσταση ευφορίας του ψυχισμού που υπερκαλύπτει τον πόνο και είναι ανεξάρτητη από το αντικείμενο- ερέθισμα. Μοιάζει λίγο με αυτό που λέμε «κατάσταση εσωτερικής χαράς». Αυτό αποτελεί μια πρόκληση, την κατ' εξοχήν πρόκληση για την ανθρωπότητα. Ο άνθρωπος στην ουσία υπερβαίνει έτσι τον εαυτό του, όταν ανταποκρίνεται σε αυτήν την πρόκληση με θετικό τρόπο.

Εδώ ο Lobrot φαίνεται να προτείνει την ηδονική ζωή, που συνάδει με την ανάδειξη του ανθρώπου στην έξαρση της ατομικότητάς του, του Χρήστου Ροζάνη, αλλά κυρίως να συγκλίνει με τον ερωτικό άνθρωπο και τον ευχαριστιακό τρόπο ζωής του Δημήτρη Καραγιάννη, όπως αναλύεται διεξοδικά στο βιβλίο του «Ερωτας ή τίποτα».

Δεν θα σας αποκαλύψω όμως κάτι παραπάνω... θα σας αφήσω να το διαβάσετε και να το απολαύσετε.

Κλείνοντας, συνειρμικά, η σκέψη μου οδηγείται στα λόγια του Gustave Flaubert: «Μια ψυχή μετριέται με το μέγεθος της επιθυμίας της»!

Βιβλιογραφία

Lobrot, M. (2018). *Από την ηδονή στην τρέλα*. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός

Lobrot, M. (2015). *Ζώντας μαζί. Η παρεμβαίνουσα-μη κατευθυντικότητα στη ζωή μας*. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός

* Η Καλλιρρόη Ντινοπούλου είναι Ψυχολόγος, πιστοποιημένη Ψυχοθεραπεύτρια NDI, επιστημονική υπεύθυνη του Εκπαιδευτικού και Ψυχοθεραπευτικού Ινστιτούτου “Παρουσία”, ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ψυχολόγων FINDI και τ. αντιπρόεδρος του Πανελληνίου Συλλόγου NDI και μέλος της ΕΕΣ. Κατέχει Μεταπτυχιακό Τίτλο D.E.S. στις Επιστήμες της Αγωγής, στη Σχ. Διοίκηση-Διαχείριση με ειδίκευση στη Διδακτική και Μεταπτυχιακό Τίτλο D.E.A. στη Σχολική Ψυχολογία. Η Διδακτορική της Διατριβή στην Ψυχολογία (Ph.D.c ULB Πανεπιστήμιο Βρυξελλών) αφορά την εφαρμογή και την αξιολόγηση ενός Προγράμματος Παιδαγωγικής Παρέμβασης NDI στα σχολεία. Είναι κύρια Επιμορφώτρια και Επιστημονική Συνεργάτης στο ετήσιο Πρόγραμμα εξειδίκευσης εκπαιδευτικών NDI με τίτλο «Αποτελεσματική εκπαιδευτική πράξη και Συμβουλευτική διαχείρισης κρίσεων στη σχολική κοινότητα» του ΚΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ Παν/μίου Θεσσαλίας, που διεξάγεται στην Αθήνα.